

Torah from Around the World

*Maak mij, Eeuwige, met uw wegen vertrouwd,
leer mij uw paden te gaan.*

Tehilliem 25: 2

Sjabbat Sjelach Lecha, 6 juni 2026/ 21 Siewan 5786

Bemidbar/Numeri 13: 1 – 14: 10; Tanach blz. 292.
Haftara: Jehosjoea 2:1 – 24; Tanach blz. 432.

Vertaler: Eddy Robles

Coördinatie: Channa Kistemaker

Commentaar: **Malka Strasberg Edinger** is adjunct docente bijbelwetenschap aan het Jewish Theological Seminary te New York.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Use the link to read or listen to the original text in English.

De grote betekenis van de kleinste letter

Zou één klein lettertje echt zo belangrijk kunnen zijn? Aan het begin van de sidra van deze week, wanneer Mosjé twaalf verkenners uitzendt om het land Kenaän te verkennen, lezen we dat Mosjé de naam van Jozua veranderde van Hosjea in Jehosjoea:

“Hosjea, de zoon van Noen, noemde hij Jehosjoea.” (Bemidbar 13:16).

De Midrasj Rabbah (Sotah 34b en Rashi over dit vers) vertelt ons dat deze naamswijziging in feite een gebed was voor de redding van Jehosjoea, gebaseerd op het advies van de andere verkenners. Het werkwoord ‘noemen’ kan immers ook verwijzen naar een gebed (vgl. Jeremia 29:12) en de naam ‘Jehosjoea’ kan betekenen ‘Moge JHWH hem redden.’ In het consonantische Hebreeuws wordt de verandering van Hosjea/הושע naar Jehosjoea /יהושע bewerkstelligd door de toevoeging van de enkele letter jod, י. Maar de midrasj leert ons dat dit geen gewone י was; G-d had deze voor dit moment

bewaard. Toen G-d de namen van Awram en Sarai veranderde in Awraham (door de toevoeging van een ה in het midden) en Sarah (door de laatste ם te vervangen door een ה), klaagde de letter ם bij G-d: "Omdat ik de kleinste van alle letters ben, hebt u mij uit de naam van de rechtvaardige Sarah weggenomen!" G-d stelde deze ם tevreden door hem te vertellen dat zijn nieuwe plaats aan het begin van de naam van Jozua zou zijn. Deze bijzondere kleine ם wist dat hij, ondanks zijn geringe omvang, een heilige taak in de wereld vervulde door deel uit te maken van de naam van een rechtvaardig persoon, en hij wilde met niets minder genoegen nemen (Genesis Rabbah 47:1).

De ם is misschien wel de kleinste letter van het Hebreeuwse alfabet, maar hij is belangrijk. Behalve in de namen van rechtvaardige mensen uit de Bijbel, staat de ם op de meest prominente plaats in de meest prominente naam van allemaal: het begin van Gods heilige naam, het Tetragrammaton, יהוה/JHWH. De ם speelde ook een belangrijke rol in de schepping van de wereld door JHWH. Jesjajahoe 26:4 luidt:

"Vertrouw altijd op de Eeuwige, alleen op Hem, want de Eeuwige is een rots sinds mensenheugenis. ¹

Midrasj Tehillim (114:1) leest de tweede helft van dit vers op een contextloze, hermeneutische manier, zoals gebruikelijk is in de midrasj: "Want met 'J-H' (de letters jod/י en heh/ה) heeft G-d de werelden gevormd." Dat wil zeggen, G-d gebruikte de twee letters om twee werelden te scheppen, deze wereld en de toekomstige wereld. Maar welke letter werd gebruikt om welke wereld te scheppen?! Beresjiet 2:4 luidt:

"Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde. Zo [...] werden ze geschapen."

De letter ה in het woord בְּהִבְרָאָם (be-He bera'am) is klein geschreven in de Tora, als uitnodiging tot rabbijnse interpretatie. Op de wijze van de midrasj kan het woord gelezen worden alsof het gevocabliseerd is: בְּהִיבְרָאָם (met de letter ה schiep G-d ze). Zo werden de hemel en de aarde, oftewel deze wereld, geschapen met de letter ה, en de toekomstige wereld met de letter ם. Wat een grote prestatie voor zo'n kleine letter!

Elders leert Rabbi Judah Loew, de Maharal van Praag, dat net zoals de geschreven letter ם boven de andere letters op een regel tekst zweeft, de ם het metafysische vertegenwoordigt – dat wat de aardse fysieke wereld en haar beperkingen van tijd, materie en ruimte overstijgt. Zo is ם werkelijk de letter van de metafysische toekomstige wereld. De letter ם krijgt ook een aantal bijzondere schrijfwijzen in een Thorarol. De tekst van elke Thorarol is nauwkeurig geschreven, met bepaalde lay-outformaten, bepaalde woorden aan het begin van elke tekstkolom, bepaalde woorden met schijnbaar overbodige of ontbrekende letters, en bepaalde letters in ongebruikelijke vormen, bijvoorbeeld ondersteboven, omgekeerd, in hoofdletters/vergroot, in kleine letters (zoals de eerdergenoemde ה in Genesis 2:4), en met puntjes erboven.² Een voorbeeld van de letter ם met een bijzondere schrijfwijze is te vinden in de sidra van deze week, waar een vergrote ם voorkomt in Mosjé's smeekbede aan G-d om Gods kracht te verzamelen om het volk hun opstand te vergeven:³

"Moge de macht van de Heer nu verheerlijkt worden." (Bemidbar 14:17).

Deze vergrote ם wordt door bijbelcommentatoren op verschillende manieren geïnterpreteerd. Een verklaring is dat de ם, die een numerieke waarde van tien heeft, een hint is aan de voorvaderen – en in het bijzonder aan Awraham, die tien geloofsproeven onderging – dat G-d het volk vanwege hun verdienste zou moeten vergeven (Paaneah Raza, Tur). Rabbi Bahya legt uit dat de ם, die de goddelijke naam JHWH vertegenwoordigt en dus Gods eigenschap van Barmhartigheid, Mosjé's smeekbede aangeeft dat Gods eigenschap van Barmhartigheid zal opstijgen en de overhand zal krijgen over Gods eigenschap van Rechtvaardigheid (vertegenwoordigd door de goddelijke naam Elohim). Het Joodse volk heeft een verwantschap met de letter ם. De ם is de kleinste letter en het Joodse volk is het kleinste volk, zoals erkend in Dewariem 7:7:

¹ Beresjiet 2:4

² Maharal, Guro, 10:10

³ Bemidbar 14:17

“... want jullie zijn het kleinste van alle volken.”

Maar ondanks onze kleinheid kunnen we, net als de letter י, zowel individueel als collectief streven naar heiligheid en met niets minder genoegen nemen. We kunnen groots en zelfs grenzeloos zijn, zonder ons door onze kleinheid te laten tegenhouden. We kunnen streven naar transcendentie en altijd geloof, goddelijke genade en wilskracht kanaliseren. Laten we ernaar streven deze lessen van de י te leren en ons leven te leiden op een manier die resoneert met deze kleine maar grote letter. En moge de letter י, die JHWH vertegenwoordigt, ons daarbij beschermen tegen negatieve invloeden en ons behoeden voor kwaad, zoals dat vele jaren geleden ook voor Jozua gold.

¹ Shadal (R. Shmuel David Luzzatto, 17e eeuw, Italië) verklaart het woord י in dit vers als een woord dat nadruk legt (d.w.z. “inderdaad”) in plaats van een reden aan te geven (d.w.z. “want, omdat”), zoals gebruikelijk is in poëtische passages.

² Er bestaan veel verschillende tradities met betrekking tot het schrijven van hoofdletters en kleine letters in een Sefer Tora; slechts weinig daarvan zijn universeel.

³ Deze majuscule jod, י, hoewel niet universeel, blijkt uit de commentaren van de Paaneach Raza (Rabbi Yitzchak ben Yehudah haLevi, 13e eeuw, Noord-Frankrijk), Rabbeinu Bahya (Rabbi Bahya ben Asher, 13-14e eeuw, Spanje), de Tur (Rabbi Yaakov ben Asher, 14e eeuw, Duitsland/Spanje), Minchat Shai (Rabbi Yedidiah Shlomo Norzi, 16-17e eeuw, Italië) en Rabbi Samson Raphael Hirsch (19e eeuw, Duitsland).

⁴ Rabbi Samson Raphael Hirsch suggereert dat de vergrote י in het woord יגדל / “moge de kracht vergroot worden”, de omvang aangeeft van de kracht die G-d nodig zou hebben om het volk te vergeven – een niveau dat groter is dan alle kracht die G-d tot dan toe in alle wonderen had getoond, zowel in Egypte als in de woestijn.